РАЗ — 15, ДВА — 15!!!

Мирослав Симчич належить до нечисленної групи мешканців табору з доведеними по суду вбивствами. Саме про цю категорію політв'язнів органи радянської пропаганди тріумфально пишуть: руки по лікті в крові. Свого часу не розстріляних цих людей посилали на каторжні роботи, де вони мали спокутувати провину перед владою чи пак народом, Їм так і заявили: — Смерті легкої не дістанете. Доки на нас напрацюєтесь, всі соки витиснемо! Свідомий безвиході, в якій опинився, сотенний УПА знав: рано а чи пізно йому нагадають знищення більшовицьких визволителів. Тому єдиною сприйнятливою формою існування залишалася боротьба. Подібні альтернативні істини легко писати й говорити, важко їх здійснювати.

Бодай би ви ся стялі станіславські мури.

Як в вас мають пропадати з Карпатів гуцули.

Допит веде дебелий кгбіст. — Хто? Звідки родом? Псевдо? Зв'язки? Запитання, на які треба відповідати правду, інакше... Раптовий удар в обличчя. Ще раз і ще. Кров з розбитого надбрів'я заливає око, кімната слідчого розпливається в рожевому тумані. За віщо його нівечить цей чужинець? Не тямлячи себе від гніву, він підхоплюється з привинченого ослона і б'є кривдника в підборіддя. Удар Симчича важкий, незасвоюваний запам'ятовується. Я мав нагоду спостерігати його під час сварки з одним здеградованим зеком. Це — на професійному рівні. Хоч, так би мовити, природний хист, бо боксом він ніколи не займався. Отже, після сеї відповіді слідчий, перелетівши через стіл, якусь хвилю своїм скаламученим мозком оцінював ситуацію. Відтак навкарачки доліз до стіни й натис дзвоник тривоги. Першу бригаду оперативників обвинувачений розкидав по кутках і, як щойно їхній колега, вони лежачи обмацували свої носи, щелепи, потилиці. Лише після з'яви другої бригади молотильників вдалося приборкати несамовитого бандерівця.

Захопившись невідворотністю відплати, його змордували так, що кілька тижнів не годен був підвестись. Тим не менше, опір дав плоди — слідчий більше не зачіпав його. 1948 року гуманіст і поборник прав людини Сталін смертну кару в своїй країні не застосовував. Отож, Симчичеві присудили 25 років ув'язнення. У Харкові, де перед вантаженням до сибірського потягу можна востаннє поглянути на Україну, етаповані співали пісень про розлуку з Батьківщиною. У вагоні, лежачи горілиць, згадувалося дитинство. Як колись узимку взував бабині празничні чоботи й бігав ковзатись на замерзлу річку, а потім, повернувшись додому, крадькома ховав їх назад до скрині. Файно було мчати довгою ковзанкою, коли у вухах свище вітер, а вусебіч розлітається снігова пороша. Так тривало доти, доки шкіра не вичовгалася й на колись суцільній підошві засвітились дірки. Інкрустовані сріблом витвори майстра-гуцула докірливо дивились на світ чорними халявами. Чобіт він більше не займав та й

зима вже скінчилася. Баба ж виявила шкоду найближчого весняного свята, коли, пишаючись та величаючись, зібралася йти до церкви. — Вороже мій лютий! —на цілу верховину заголосила стара, побачивши справу її онука. — Та це ще моє весільне придане. Я ж їх берегла, не взувала нікуди, лишень до церкви (вона й до церкви всю дорогу йшла боса, взувалася аж перебрівши річку та помивши ноги). А ти свою бабцю ото так шануєш! Сучкуватий патик —запомога у ходьбі й вихованні оперезує хлопчачу спину, але він уже поза дверима. Щасливий від уникнутої небезпеки біжить до рятівних гір... Можна перевести погляд з однієї дошки горішніх нар на іншу й одмінити картину споминів. Він, випускник Коломийської гімназії, разом з класом завітав до музею національного мистецтва й уважно слухає лекцію про духовні скарби українських Карпат, яким важко відшукати аналог у світовій культурі. І, скрегочучи зубами, згадує, як по війні одного разу зайшовши до "краєзнавчого" музею, не виявив і десятої долі того, що було там раніше.

— А де наші скарби? Де те, чому немає рівного в жодній культурі світу? — необережно нагримав на екскурсовода, яка, на щастя, виявившись

своєю місцевою, не виказала його. — Не вільно показувати. Чимало вивезено, дещо лежить у запасному фонді, а тут, — вона махнула рукою на стіни, — звеличуємо щастя сьогодення. Культуру — під замок, мови

— відцуратись, мислення —лише на догоду носіям передових ідей з Азії. Ex Otienta lux, глузливо виринула в пам'яті латинська цитата. — Ну, то що, капітане Трошин? — нарешті їм вдалося схопити цього дільничого міліціонера, на числі совісті не одне життя, десятки ба, ні, сотні зруйнованих доль і для кого нищення українського, називаного бандерівським, є святим ділом. Симчич провадить допит разом із членами сітки СБ. —Ти заслужено вивіз те село гуцулів на заслання? — Так. Вони саботирували розпорядження партії й уряду про колективізацію.

— А може, все таки, вони не хотіли вступати до колгоспу? Це їхнє право.

— Вони заважали б усьому народові, їх потрібно було примусити. — Але це протизаконне насильство. — Все робиться в ім'я комунізму. — В ім'я цього безглуздого марева ви занапастили й знищили мільйони на Східній Україні, зараз припхалися сюди, сподіваючись і надалі на безкарність. Капітане Трошин! За злочини, скоєні проти українського народу, ви засуджуєтесь до кари смертю. — "С алым светом распращаюся, буду спать в сырой земле!"

Спогади відволікали від нестерпного оточення. Етапну пайку давно з'їдено й по вагону сновидами никали голодні люди. З'явилися померлі. Коли пливли в баржі по Охотському морю, звели рахунки з КГбістами, сексотами. Попід нарами бовталася вода, й їхні трупи пустили ув останню плавбу по не бурхливому і вже не житейському морю. Обожнюване життя, задля якого було вчинено стільки підлоти, ось так ганебно полишало їх. Ах золото! Російські каторжники, котрі на початку сторіччя мили його на Колимі, були незрівняно щасливіші за своїх підсовєтських наступників. За царя годували щодень з м'ясом, не забирали теплого одягу і не вимагали виконання нелюдських норм.

Хліба того дня не привезли й нач. табору оголосив, що нині у зв'язку з експедиційними труднощами пайки видано не буде. — Потерпіть, заспокоював радянський офіцер, збільшимо жирів у супі. Другого й третього дня так само — на порожній баланді. Четвертого, нарешті привезли хліб, проте видали лише за два дні. — А де ще? — запитали обурені зеки в начальника. — Списано, — розвів той руками. Норми, однак, ніхто не списав, її належало виконувати. В цьому таборі владу тримали злодії законники. Власне, її ділила з ними адміністрація. Решта, віднесена до категорії "мужиків", мусила "пахать", віддаючи частину заробленого, з домашніх пакунків упривілейованим. Та й у цих умовах знецінено-упосліджена людська гідність вирізнялася й запам'ятовувалася. Англійський військовий атташе, здається в Румунії захоплений більшовиками і засуджений за антирадянську діяльність, був досить помітною постаттю навіть серед різномастого загалу сталінських концтаборів. Цей стрункий білявий красень почав ходити поза кухню. Там на помийниці був останній прихисток тіх хто прагнув наїстися. Вичікуючи, коли служка якогось заможного злодія викине спорожнену бляшанку, вони накидалися на неї. рвучи з рук одне в одного, аби потім зварити з засохлих решток зупу. Або. копаючись у покидьках, віднайти ще цілу частину напівзогнилого буряка і з задоволеним муркотінням ховатися десь, щоб бодай на мить потаму-вати голод. А ще можна зварити картоплині очистки —там же крохмал! Цим людям вже нічого не годні були втокмачити. Всі переконання зависали в повітрі, а блукаючий непевний погляд співрозмовника виказував, що слова його не цікавлять. Як і всіх завсідників помийниці, англійця спіткала дизентерія, відтак болісна смерть. — Ми говорили про нього з жалем тому, — згадує Симчич. — що на цьому забутому світом клаптику землі він репрезентував не лише свою націю, а Європу. Навіть на зодягненого в зеківську робу, відзнаки минулого накладали на нього зобов'язання. Він мусив зберегти мужність перед лицем смерті.

Бандерівці були об'єктом безнастанного переслідування адміністрації, котра вважала їх за головне зло. Перепон для знущань перед наглядачами ніким і ніколи не ставилось, і чим винахідливіше, бажана передумова — згідно закону, був покараний в'язень, вище тим

цінувалися службові якості працівника. Гладкі та тонші, брутальні чи улесливіші, вони різнилися зовні, проте єднала їх визначальна риса— ненависть до людей, над якими поставлено командувати. Жив був у таборі старшина. Навіть не кум, не режим і політрук, а звичайнісінький наглядач — старшина. З вигляду селюк селюком, тільки от очі мав безбарвні, нерухомі садистські очі. Дивина! Таких людей веде, просто надить до місця, де свою злобу здатні виявити найповніше. Скаржитись, що через його рапорти у карцері пообморожувалося безліч людей — вони порушили режим. Що вриваючись до бараку із ранковим дзвоником, гамселив дерев'яним

молотком по заспаних в'язнях — винні самі, бо не встали по підйому. Що власноручно забивав насмерть невпокорених — класова боротьба загострюється та й кого тим здивувати в часи офіційно дозволеного застосування фізичної сили. Одне слово, він лютував так, що не було на зоні зека, який би його не проклинав. Ліквідація цього вірного сина ГУЛАГу відбулася блискавично. Один з оунівців-юнаків Тарас працював шнирем (дневальним) у бурі. Це непоказний хлопчина передав ключа від вхідних дверей, що з нього виготовили дублікат. Уночі заскочений зненацька наглядач залементувати не стиг. І як же по-змііному він крутився, коли його кололи ножами... Вранці зона гула, мов вулик — такого обербандита зарізали. Тараса повели на допит, погрожували, били, але хлопець тримався, мов кремінь. Тоді опер сказав, всі тортури, про які чув і бачив, здадуться йому дитячим лоскотом порівняно з тим, що він зазнає незабаром. Тараса посадовили в бур до камери, де вже тримали трьох кримінальників. Вони пекли його розпеченим залізом, підвішували за руки до стелі, по-звірячому кількагодинно били. Це були, далебі, Христові муки, які вірний товариш переніс з не меншою витримкою. Дізнавшись, що коїться за фатами барака посиленого режиму, на зоні почали вживати заходів. Оперові натякнули, за Тараса доведеться відповісти. Але вихователь забожився, що це не його ініціатива, а наказ згори. Тоді на підпільній раді вирішено було комусь потрапити в бур, де розквитатися з виконавцями наказу. Це доручили здійснити Симчичу. Він припинив виходити на роботу, привселюдно облаяв офіцера і за порушення режиму був запроваджений до буру.

Хоча новоприбулого тримали окремо, та перемовлятися з тамтешньою братією він, зрозуміло, міг (понівеченого Тараса забрали до шпиталю). Зорієнтувавшись, що найкраще місце для зустрічі буде в робочій камері, він відповідно змінив поведінку. В'язень забаг робити й сповістив начальству, що перестав мислити себе поза виробництвом матеріальних цінностей. Це сприйнялося, як наслідок виховного процесу, і Симчича випустили до промзони, куди виходили працювати й сусіди. Причина його з'яви в бурі для них таємницею не була, тож до зустрічі готувалися ретельно. На дворищі промзони на фашиста (так ще по таборах називали націоналістів) чекали троє з захованими аргументами для переговорів під фуфайками. Здоровань, який став найперший, вихопив булаву (металеву кулю завбільшки з кулак на довгому держаку розглядали з цікавістю набіглі після бойовища в'язні) і замахнувся для вдару. Проте він устиг лише замахнутись. По-кошачому стрибнувши вперед, Симчич однією рукою перехопив булаву, а другою вдарив у обличчя. Здоровань розчепірив пальці і зброя опинилася в руках суперника. Наступної миті він уже валявся навзнак з розтрощеним черепом. У цей час до них підскочив другий напасник із залізною штабою. Той устиг зачепити Симчича по рамену, але далі удари вже сипались в одному напрямку. У кримінальника було пошкоджено хребет, ребра і щось там ще. Третьому з ножем дісталося лише раз, бо втік у заборонену зону, де його підстрелив вартовий з вишки. Протягом цих днів на зоні ліквідували ще кількох стукачів. Згуртовані українці визначалися як група, яку не можна було зачіпати безкарно. До подібного розгортання подій начальство, річ певна, не залишилось байдужим. І невдовзі 1952 року військовий трибунал у місті Хабаровську розглянув справу групи в'язнів, котрі, вступивши в злочинну змову з метою протидіяти перевиховним заходам, влаштували заворушення та

страйки, організували вбивства осіб із числа в'язнів, що співробітничали з адміністрацією. Мирославу Симчичу інкримінувалося "избиение" ув'язнених, котрі стали на шлях виправлення, злісне ухилення від праці, підбурювання інших до спротиву адміністрації — все те, за що дають теперішню статтю 77 УК РСФСР. Можливо усім їм,

учасникам табірного руху опору повелося б інакше, якби не зрада. Чоловік мовчав тривалий час

— ні жорстокі побої, ні загроза нового терміну, здавалося, не впливали на нього. Та є в росіянина одна струнка, доторкнувшись якої, можна заграти чи не всілякої пісні. Слідчий сказав заарештованому: подивися в яку компанію ти потрапив — самі бандерівці. Вони, люто ненавидячи нас, прагнуть відокремитися й розділити Росію. Ти — росіянин, а допомагаєш своїм ворогам у руйнівній роботі. Гаразд, тобі може щось не подобатись у суспільно-політичній системі. Але ж Батьківщина! Невже в тебе не болить за неї душа. Душа в нього боліла та ще, коли виявилося, що за патріотизм й відповідне давання показів недодадуть "доважку" возлюбив навіть слідчого-земляка. Табірні акції він описував з натхненням белетриста, конкретизуючи дати, імена тощо. Про ці одкровення Симчичеві однієї ночі оповів тюремний офіцер-узбек. І коли в'язень, спалахнувши од гніву, гримнув: — Брешеш, це — чесний чоловік. Той відказав йому:

— Ти забув, що він росіянин, а хто — ви?

Наступні 10 літ він мандрував через найлихіші штрафні зони СРСР. І так записано в книгу життя: несподіване звільнення 1962 року — від хрущовських амністійних щедрот. Вийшов за табірну браму в зеківському х-б костюмі, настукуючи дерев'яними черевиками, без грошей у кишені і з залізничним квитком до східноукраїнських областей. На останнього карбованця прокатався екскурсійним тролейбусом по Москві, зійшов, плюнув на Мавзолей на Красній площі та подався шукати долі на свою безталанну Батьківщину. В Запоріжжі його довго не приймали на роботу, відмовляли під різними приводами, дізнаючись, що сидів. Врешті-решт пішов до голови міськвиконкому і сказав: мені нема де спати, нема чого їсти. Відправляйте назад до табору, там хоча б баланда та нари. Можновладний здав собі справу, що подібний скандал йому ні до чого, і з наступного дня Мирослав Васильович Симчич був зарахований робітником ливарного цеху на машинобудівному заводі. Працював важко, але з'явилися більш-менш гроші. Бог послав йому вірну

дружину Раїсу, в них знайшовся хлопчик. З винайманого помешкання родина переїхала до кооперативної квартири. А за неї, меблі, їжу треба було платити. Власне, гарував,

аби здобутися на якісь статки. Пораненому, стомленому ув'язненням у зрусифікованому місті цьому 40-річному чоловікові було вже не до політики. Прикрим, до дуже незначної міри, для влади міг бути хіба його язик. Коли, шукаючи і не знайшовши української вечірньої школи в місті колишньої козацької вольності, зрізався з директором-шовіністом. А чи коли кепкував із щасливого сьогодення, вистоюючи в черзі за білим хлібом. І тим не менше 1967 року Симчича заарештовують. 50 років великого ошуканства влада відзначала гучними й застрашливими політичними процесами. Націоналістам "не забули, не простили" ні збройного опору, ані разюче дошкульного викриття антинародної більшовицької системи. Симчич, як і ряд інших учасників УПА або членів ОУН мав стати козлом відпущення. Завдання слідчого полягалобі в тому, що всілякими засобами заломити націоналіста й у вигляді моральної руїни виставити на показовому процесі. Розстріляний він про обіцянку хуткої волі, а чи невеликого терміну не нагадає. Тут існує певна психологічна закономірність. Мирне життя, батьківство, відсутність організаційної діяльності даються взнаки. Часто колись відважний підпіляка, не побувши опісля табору на волі, розгартовується й не знаходить сил для опору знову. Симчичеві властива яскравовиражена національна риса — упертість. Засвоєним змалку поглядам та звичаям він не зрадить, якщо навіть його розітнуть навпіл. І зараз він чудово розумів, що КГБ його занапав не для того, аби привселюдно прощати. За майже два роки слідства понад сотня свідків, викликаних з усіх-усюд СРСР, з'ясовували подробиці його буремної біографії. Заломлений посправник став брати на себе епізоди, яких взагалі не було, звинувачуючи, звісно, й свого зверхника. Для спростування чергової інсинуації Симчич забаг очної ставки. Побачивши, що слідчий надто старанно розсаджує всіх на стільцях, досвідчений зек помінявся місцями із своїм сусідою, щойно слідчий вийшов з кімнати. Присутній тут-таки прокурор заперечити проти тої перестановки не міг нічого. Покази лжесвідка зводилися до того, що обвинувачений власноручно повісив

голову колгоспу. Після сповненої кривавих подробиць сцени свідок на запитання "чи впізнає він вбивцю?", не вагаючись підійшов до місця, де раніше сидів Симчич, і вказав на понятого, який зараз там сидів. — Так, ось цей. Слідчий заметушився, намагаючись пом'якшити категоричність твердження, і запропонував краще подивитися ще набік. Але ці настирливі поради свідок сприймав за обумовлену гру й наполіг з іще більшою беззастережністю, —Ні. Я добре пам'ятаю, це — він. Він ще мордував жінок і дітей, — в раптовому осєнні сказав представник громадськості насамкінець. — Пишіть, занотовуйте покази, — гримнув із свого стільця Симчич, коли слідчий зробив нову спробу відволікти увагу. Свідок, ведучи свою партію, з обуренням кричав, що вбивці-націоналісту не можна подарувати тих злочинів. Справа запахла порохом і доти мовчки сиділий понятий (ним виявився засуджений за антирадянську діяльність у Тисьменниці Василик) озвався ошелешено: —Ти що мелеш, дурню? Мене ж так і розстріляти можуть. —А ти як собі думав, душогуб? — не вгавав очевидець далеких подій. —Та я в Радянській Армії у цей час був, — не на жарт занепокоївся Василик, — Ти що, навмисне безвинних людей топиш, сволото. — Записуйте все до протоколу впізнання. — вимагав Симчич від прокурора. Тим часом, рятуючи своє життя, Василик, приступивши до слідчого, з піною коло рота вимагав затребувати його документи про службу у Совєтському війську. — Вони — по passaran, — реготав, розповідаючи мені про цей випадок, Симчич.

На самоті в камері його знов посідали думки. Ось він із кількома стрільцями на святковій вечері в хаті Павличків. Радісна мати припрошує їсти, розносячи страви гостям, котрі прийшли разом із старшим сином. Менший Дмитро, тоді студент Львівського університету, вийняв з кишені нотеса й читає з нього вірші. — Нам потрібні люди і в їхніх установах, чи не так, пане сотенний? — схвально кивнувши в бік поета, родинної гордості, озивається старший брат. — Це дуже слизький шлях і рідко хто здатен пройти по ньому, щоб не впасти, — майнуло в голові унітського старшини, але нічого на те не зауважив. Згадав за ту зустріч та розмову згодом, коли давно загинув старший Павличко, а молодший у гонитві за визнанням, посадою — усім іншим, що дає служба ворогові, став топтати святині, паплюжити боротьбу за

незалежність України. Шлях Конрада Валленрода поетові виявився не під силу. Життя не література, непереможеним залишитись важко.

Його не розстріляли, хоча все велося до того. Десь спрацювали невисліджувані коліщатка і замість неминучої страти йому визначили досиджувати недосиджених 15 років від другого табірного терміну. Гай-гай, доле! Смерть знову лиш обкурила й не зайняла. Довго житиме Симчич... у таборі. В Мордовію на побачення приїхала жінка. Поцілунки, сльози, радість що не розстріляли і, як завжди, брак часу набалакатися. Життя тривало й вимагало певних рішень. Симчич працював несамовито: дві, три норми стали звичайними. І хоча подібне перевиконання — на шкоду собі, бо відсотки виробітку на виробництві збільшують, посилаючись саме на легкість виконання дотеперішньої норми, він ішов на цей самообман. Допомога родині стала його ідеєю фікс. І друзі не годні були переконати, що в цій гонитві за мізерним заробком в'язень зазнає поразки, бо від виснажливої праці втрачає здоров'я, занепадаючи й на дусі. Симчич тільки всміхався, відмахуючись від порад: — Мені, все одно, сконати — не нині то взавтра. А от хлопцям тра' допомагати. Виростуть у мене два козарлюги. Відчайдушні намагання в'язня заробити зайвий гріш не залишалися поза увагою громадян начальників. І, варто було колишньому бандерівцю написати гостру заяву до Івано-Франківського КГБ з приводу умисного цькування сільськими п'явками —головою колгоспу та бригадиром — старенької матері, його негайно позбавили вигідної роботи і більше надсилати додому навіть тих зароблених кривавим потом десяток карбованців він не міг. Гасло зі стінки

адміністративного барака "Щастя в праці!" виявилося ефемерним навіть, здавалося б, при обопільній зацікавленості сторін.

У своїй скарзі на ім'я Генерального прокурора СРСР Руденка з/к Симчич звернув увагу блюстителів соціалістичної законності, що вдруге його засуджено за протидію безчинствам у сталінських таборах, яке було викрито й затавровано ганьбою на XX-XXП з'їздах КПРС. Його невдоволення тодішньою дійсністю цілком у дусі офіційного партійного

курсу. Отже, він хоче сподіватись, що термін набутий за боротьбу проти сталінсько-беріївської сваволі у ИТУ йому буде знято. Перші відповіді переслані до Пермської обл. прокуратури надходили з інформацією про те, коли й за віщо заарештований та суджений Симчич М.В. Кілька наступних скарг було переслано до Хабаровського краю, звідки відповіли, що справи Симчича М.В., судженого 1952 року трибуналом Хабаровського військового округа, взагалі не вдалося відшукати. Коли ж, настирливо домагаючись правових підстав для свого 30-річного тримання, старий каторжник з усім вищеописаним знову звернувся до Руденка, один із заступників з цинізмом, гідним, самого Ген. прокурора, відповів "осужден правильно".

Шторми та бурі зовнішньої політики оминають береги всесвітньовідомого архіпелагу ҐУЛАҐ. Із загонового офіцера став заступником нач. табору по режиму пияк з садистськими нахилами капітан Кузнецов. Колишній режим ст. л-т Храмушин, незабутній своїми фальшивими рапортами та, преціньь, справжніми покараннями, прокурорст-вує в містечку Губаха. Вже підполковник і начальник Скальнинського відділу КГБ Афанасов. А десь на плюралістичному Заході витійствує про наклепницьку кампанію на Радянський Союз юрист Шон Макбоард (прізвище цього британчика, лауреата Нобелівської премії перевірити — автор!). Про те, що варто перейняти досвід по засвоєнню радянської Півночі, виступає у Воркуті канадійський прем'єр П'єр Трюдо. Ну, а Симчич? Що Симчич? У нього своя арифметика. 5 + 25 = 15 + 15 років ув'язнення.

5 + 5= 15+ 15

Пермская обл.

г.Кизел

п/о Гошковка

пос. В.Косьва, п/я 201/20

В травні ц.р. Симчича разом з Підгородецьким перевели з ИТУ ВС 389/35 п. Всесвятська на зону, де відбувають покарання суджені за побутовими (не політичними) статтями. За його словами, це — штрафняк, куди зібрано найгірших кримінальників з цілого Союзу.

Нарис про М.Симчича подавати без підпису, а чи псевдоніма автора-журналіста.

Саралжин, 1980 р.